
PWYLLGOR CRAFFU GWASANAETHAU DYDD MAWRTH, 22 MEDI 2015

Yn bresennol:

Yn y sesiwn bore

Y Cyngorydd Beth Lawton (Cadeirydd)

Y Cynghorwyr: Anwen J. Davies, Alan Jones Evans, E. Selwyn Griffiths, Chris Hughes, Alwyn Gruffydd, Elin Walker Jones, Linda Ann Wyn Jones, Eryl Jones-Williams, Dewi Owen, Ann Williams, Eirwyn Williams, Hefin Williams ac R H Wyn Williams.

Swyddogion: Arwel Ellis Jones (Uwch Reolwr Gwasanaeth Comisiynu Corfforaethol), Gareth James (Rheolwr Aelodau Cefnogi a Chraffu) a Glynda O'Brien (Swyddog Cefnogi Aelodau a Chraffu).

Hefyd yn bresennol:

Ar gyfer Eitemau 4, 5, 6 a 7 isod

Y Cyngorydd Gareth Thomas, Aelod Cabinet Addysg
Arwyn Thomas, Pennaeth Addysg
Garem Jackson, Swyddog Gwella Ansawdd Addysg

Ar gyfer Eitem 4 isod

Gwern ap Rhisiart, Uwch Reolwr Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiad Addysg

Yn bresennol :

Yn sesiwn y prynhawn 'roedd:

Y Cyngorydd Beth Lawton (Cadeirydd)

Y Cynghorwyr: Anwen J. Davies, E. Selwyn Griffiths, Siân Wyn Hughes, Elin Walker Jones, Eryl Jones-Williams, Dewi Owen, Ann Williams, Hefin Williams ac R H Wyn Williams

Swyddogion: Gareth James (Rheolwr Aelodau Cefnogi a Chraffu) a Glynda O'Brien (Swyddog Cefnogi Aelodau a Chraffu).

Hefyd yn bresennol:

Y Cyngorydd W. Gareth Roberts, Aelod Cabinet Oedolion ac Iechyd
Aled Davies, Pennaeth Dros Dro Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant
Caryl Elin Lewis, Rheolwr Uned Gofal Cwsmer a Gwybodaeth
Bethan Eluned Jones, Swyddog Comisiynu
Emyr Edwards, Rheolwr Polisi Strategol Adnoddau

Ymddiheuriadau: Y Cyngorwyr Alan Jones Evans (p.m.), Alwyn Gruffydd (p.m.), Sian Wyn Hughes (a.m.), Linda Ann Wyn Jones (p.m.), Siôn Wyn Jones, W. Tudor Owen, Peter Read, Neil Foden (Undeb Athrawon) a Morwena Edwards (Cyfarwyddwr Corfforaethol) - (a.m./p.m.).

1. CYHOEDDIADAU'R CADEIRYDD

(a) Estynnwyd croeso i'r canlynol i'w cyfarfod cyntaf o'r Pwyllgor Craffu hwn:

Y Cyngorwyr Anwen Davies, Sian Wyn Hughes ac R H Wyn Williams.

(b) Dymunwyd gwellhad buan i Gadeirydd y Pwyllgor Craffu hwn, Y Cyngorydd Peter Read, ac edrychwyd ymlaen at ei weld yn ôl ymhlith yr Aelodau yn fuan.

(c) Cyfeiriwyd at farwolaeth sydyn ac annisgwyl y Cyngorydd Robert J. Wright, Aelod dros Ward De Pwllheli, ac y byddai colled enfawr ar ei ôl. Gofynnwyd i bawb oedd yn bresennol sefyll am funud o dawelwch fel arwydd o barch tuag at ei deulu yn eu colled drist.

2. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Datganodd y Cyngorydd Selwyn Griffiths fuddiant personol yn Eitem 5 – Cynllun Trac oherwydd bod ei ferch-ying-nghyfraith wedi ei phenodi fel rhan o weithlu'r cynllun ond ni fyddai'n gadael y Siambr gan nad oedd yn fuddiant oedd yn rhagfarnu.

3. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion cyfarfod o'r Pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 4 Mehefin 2015.

4. CYNLLUN TRAC

(a) Cyflwynwyd adroddiad yr Aelod Cabinet Addysg yn amlinellu cefndir y cynllun uchod sy'n cael ei arwain gan y chwe awdurdod lleol ar gyfer darparu'r sgiliau a'r gefnogaeth addas i ddisgyblion a phobl ifanc mwyaf bregus y Sir.

(b) Eglurwyd mai Cyngor Sir Dinbych sy'n arwain parthed rheolaeth a monitro cynllun busnes rhanbarthol a'i fe'i cyllidir drwy Gronfa Gymdeithasol Ewrop gyda'r bwriad i gychwyn y cynllun Medi 2015 hyd at Awst 2018 gyda phosibilrwydd i'w ymestyn hyd at Awst 2020. Esboniwyd mai nod y cynllun fydd "mabwysiadu dull weithredu o adnabod disgyblion bregus yn gynnar ac ymateb i'w anghenion trwy ddarparu cwricwlwm a chefnogaeth addas ar eu cyfer".

(c) Rhoddwyd cyfle i Aelodau'r Pwyllgor ofyn cwestiynau ac fe ymatebodd yr Aelod Cabinet Addysg a'r swyddogion iddynt fel a ganlyn:

- Mai 8 o swyddi fydd yn rhan o'r cynllun gyda'r Rheolwr eisoes wedi ei phenodi i gychwyn mis Tachwedd. Eglurwyd y bydd 6 o'r swyddi yn rhai gweithredol gyda dwy ohonynt o dan y teitl Gweithwyr Cymdeithasol Addysg a fydd yn gallu gweithio gyda theuluoedd a phlant i oresgyn rhwystrau sydd ddim yn cyfarfod â meini prawf anghenion Gwasanaethau Cymdeithasol. Bydd y 4 swydd arall yn canolbwyntio ar bresenoldeb, gweithiwr ieuencid yn ysbrydoli plant a phobl ifanc i ennill achredadau a gweithiwr chwaraeon a fyddai'n rhan o dîm a fyddai'n targedu anghenion y bobl ifanc ac yn eu cefnogi i barhau mewn addysg wedi iddynt ymadael o ysgolion

- Bod arian cyfatebol yn cael ei gyfrannu o'r gwasanaeth sydd eisoes yn yr ysgolion o ran strategaeth cynhwysiad, cefnogi plant yn y prif lif, gwasanaeth lles a'r gwasanaeth cynnal ymddygiad canolog.
- Byddir yn targedu plant o Flwyddyn 7 i fyny ac yn gallu perchnogi disgyblion ar hyd y daith addysgol ac yn arbennig y gwaith pontio yn 16 oed a fydd yn gymorth i ddisgyblion wneud penderfyniadau ynglŷn â'u gyrfaoedd ynghynt.
- Cadarnhawyd mai 480 o ddisgyblion o Wynedd yw'r nifer o gyfranogwyr sydd mewn risg ac esboniwyd yr adnabuwyd hwy drwy'r fframwaith ymgysylltu
- O safbwynt cymwysterau, pwysleisiwyd y byddai'r swyddogion perthnasol yn weithredol gyda'r plant yn ddyddiol ac yn ychwanegol bod hyfforddiant gyda nifer eang o gyrsiau ar gael iddynt ar gyfer cyflogaeth
- Bod nifer o blant sydd yn dadrithio yn is yng Ngwynedd o ran y ganran NEET (Not in Education, Employment or Training) sef oddeutu 7-8% ond eglurwyd y byddai'r cynllun Trac yn cyfarch anghenion y plant wedi iddynt fod mewn Colegau ac yn methu cael cyflogaeth
- O safbwynt goblygiadau hyfforddiant i staff ysgol, esboniwyd y gwelir bod staff ysgolion yn hyddysg iawn yn y meysydd dan sylw ond o dan bwysau cynyddol ac y byddai'r cynllun hwn yn ysgafnhau baich ysgolion drwy gael swyddog i weithio am gyfnod estynedig ar y cyd gyda phlant. Ni ragwelir y bydd gofyn hyfforddi staff ysgolion na ychwaith bod pwysau ychwanegol arnynt.
- Bod canran sylweddol o blant sydd yn dadrithio ar y rhestr anghenion addysgol ychwanegol a bod carfan o blant gydag ymddygiad dwys a thrwy'r cynllun bod modd mynd i'r rafaél â'r problemau yn gynnar.
- Bod cryfhau'r cyswllt gyda Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid o dan ystyriaeth ar hyn o bryd a bod y nifer sy'n agored i'r Gwasanaeth uchod wedi gostwng yn sylweddol yn genedlaethol ac nad oedd yr Adran wedi buddsoddi cymaint ag yn y gorffennol. Hyderir, drwy'r cynllun Trac, y gellir lleihau'r disgyblion sydd yn troseddu a'u cadw i fyw a ffynnu yn lleol.
- O safbwynt cysylltu gyda chyflogwyr lleol, esboniwyd bod anghenion yr hyfforddiant wedi ei ddatblygu ar lefel 6 awdurdod y Gogledd a bod ystod eang o gyrsiau cyffredinol wedi eu rhoi mewn lle ac nad oedd hyfforddiant ar gyfer meysydd arbenigol. Fodd bynnag, gellir rhoi ystyriaeth bellach i'r fframwaith hyfforddi ac y byddai modd cynnal trafodaethau gyda mwy o gyflogwyr lleol o'u hanghenion.
- Bod llithriad o ran derbyn y grant ond hyderir y byddir yn symud ymlaen yn fuan gyda dyraniad yr arian.
- O safbwynt pwyso a mesur gwasanaeth statudol yn erbyn anstatudol, gellir dadlau o wneud buddsoddiad yn gynnar y byddir yn arbed arian yn y tymor hir.
- Y byddai'r Paneli Mynediad Ardal yn gweithredu ar lefel ardaloedd ac yn rhoi ystyriaeth i flaenoriaethau a'r math o wasanaethau a gynigir. Byddai'r Paneli yn cynnwys gweithwyr y cynllun Trac ynghyd â chynrychiolwyr o ysgolion.
- Sicrhawyd o safbwynt datblygu fframwaith gweithredu, y byddir yn cydweithio hefo Gwasanaeth Gyrfa Cymru
- Sicrhawyd ymhellach yn deillio o bryder ynglŷn â thensiwn daearyddol o ddosraniad yr arian rhwng y 6 awdurdod y byddai'r arian yn cael ei gyfeirio yn unol â meini prawf a lle fyddai'r anghenion.

Penderfynwyd: (a) Derbyn a nodi cynnwys yr adroddiad ar y prosiect sydd yn ei ddyddiau cynnar.

(b) Gofyn i'r Gwasanaeth Addysg gyflwyno diweddariad ar y cynllun ymhen blwyddyn o'i weithredu.

5. AMODAU ARWEINYDDIAETH A MODELAU AMGEN

(a) Cyflwynwyd adroddiad yr Aelod Cabinet Addysg yn amlinellu prosiect ar gyfer gwella amodau arweinyddiaeth ysgolion er mwyn codi safonau.

(b) Cyfeiriwyd at nod y prosiect a fyddai'n edrych ar bum maes penodol sef:

- Comisiynu adroddiad ar amodau arwain a rheoli ysgolion y Sir a gweithredu ar yr argymhellion cytunedig
- Monitro a herio pob ysgol a defnyddio'r holl bwerau sydd ar gael i'r awdurdod wella arweinyddiaeth a rheolaeth mewn ysgolion sy'n tanberfformio
- Datblygu rheolwyr a darpar reolwyr o fewn gwasanaethau ac adnabod arweinwyr ar gyfer y dyfodol
- Datblygu cyfundrefn ysgol i ysgol rymus a sicrhau bod trefniadau mewn lle er mwyn rhannu arfer gorau i osgoi dyblygu; a
- Sicrhau bod buddsoddiadau cyfalaf yn arwain at wella amodau arweinyddiaeth a rheolaeth

(c) Ymhelaethwyd ar y camau nesaf a'r bwriad i gynnal cyfarfod pellach gydag Ymgynghorwyr Annibynnol sydd â phrofiad rhyngwladol yn y maes ac y byddent yn croesawu'r cyfle i gyfweled ag aelodau o'r Pwyllgor Craffu Gwasanaethau fel rhan o'u hymchwil.

(ch) Rhoddwyd cyfle i Aelodau ofyn cwestiynau, ac fe wnaed y sylwadau canlynol:

(i) A yw'r broblem o recriwtio yn ymwneud â maint bychan y Sir ac oni fyddai cyfuno gyda Siroedd eraill o fantais mewn rhannu arbenigedd?

Mewn ymateb, eglurwyd bod natur ddaearyddol y Sir yn enfawr ac yn heriol gan fod anghenion ardaloedd y Sir yn dra gwahanol. Bwriad yr Adran Addysg yw ail-sefydlu'r Swyddfeydd Ardal fel bo modd cael trafodaethau lleol er mwyn diwallu anghenion y plant. O safbwynt datblygu unigolion yn arweinwyr yn enwedig yn yr ysgolion lleiaf, rhaid rhoi cyfle iddynt fedru arwain ar feysydd strategol er mwyn dangos profiadau mewn gwahanol feysydd ar gyfer y cymhwyster CPCP.

(ii) A oes tystiolaeth bod rhai ysgolion yn cystadlu yn erbyn ei gilydd am ddisgyblion?

Mewn ymateb, nodwyd os byddir yn cyd-berchnogi'r prosiect i wella arweinyddiaeth a rheolaeth, bydd yn rhaid cadw llygad bod tegwch i bob dalgylch.

(iii) O safbwynt cytuno ar lefelau cyrhaeddiad disgyblion wrth bontio o'r cynradd i'r uwchradd, nodwyd bod yn ofynnol i'r wybodaeth gyfredol ar gyfer unrhyw blentyn fod yn gywir o'r cam cyntaf drwy'r cyfnod addysgol. Nodwyd ymhellach bod asesu yn drafodaeth barhaol ond er mwyn pontio llwyddiannus rhwng y cynradd a'r uwchradd rhaid cael dealltwriaeth rhyngddynt a bod yn glir ynglŷn â dehongliad y meini prawf.

(iv) Mewn ymateb i bryder ynglŷn â chanfyddiadau gan rieni bod rhai ysgolion yn fwy Saesnigaidd ac o ganlyniad bod niferoedd yn lleihau mewn ambell ddalgylch, nodwyd mai'r her ydoedd cysoni gweithrediad y polisi iaith. Eto, yn yr un modd gellid cynnal trafodaethau yn lleol er mwyn sicrhau bod plant yn cael yr un fath o brofiad a darpariaeth.

(v) Yng nghyd-destun ffederaleiddio ysgolion cynradd ac uwchradd i'r dyfodol, nodwyd y byddai hyn yn rhan o'r ymchwiliad i arweinyddiaeth a'r modelu amgen. Er bod syniadau penodol o fewn y Gwasanaeth derbyniwyd bod ymateb gan y gymuned o ran trefniadau a darpariaeth yn bwysig. O ran trefniadaeth rhaid sicrhau'r isadeiledd er mwyn i'r plant gael y canlyniadau gorau. Yn wyneb yr hinsawdd ariannol sydd ohoni, os am wella

arweinyddiaeth a rheolwyr canol ysgolion, rhaid ystyried dulliau eraill o weithio megis rhannu gwaith ar draws dalgylch.

(vi) O safbwynt lefel y broblem recriwtio ar hyn o bryd, nodwyd bod record o lwyddiant yng Ngwynedd llynedd gan i 9 unigolyn lwyddo i gael y cymhwyster arweinyddiaeth CPCP ac fe roedd hyn yn cynrychioli bron i hanner cwota Gogledd Cymru. Fodd bynnag, rhaid creu cyfundrefn sydd yn hyfyw a rhoi cyfle i ddarpar arweinwyr ddangos sgiliau i fedru arwain a rheoli. Nodwyd ymhellach bod rhai ysgolion yn rhy fach i gael Tîm Rheoli sydd yn fwy na'r Pennaeth ei hunan ac felly yn ei gwneud yn anodd i unigolion ennyn profiadau ac yn hyn o beth rhaid creu cyfundrefn i symud unigolion i fod yn arweinwyr y dyfodol. Yng nghyd-destun diffyg recriwtio ar draws y Sir, nodwyd ei bod yn mynd yn anoddach ond rhaid newid y diwylliant o fod yn annibynnol i fod yn gydweithredol.

(vii) Mewn ymateb i bryder ynglŷn â chyllido rhaglen ysgolion yr unfed ganrif ar hugain, hyderir y bydd y Cyngor yn gallu buddsoddi cymaint ag sy'n bosibl er mwyn sicrhau bod yr adeiladau yn galluogi'r gorau ar gyfer yr athrawon a phobl ifanc.

(viii) Yng nghyd-destun y Tîm Trefniadaeth ysgolion, nodwyd bod y Tîm wedi ei sefydlu ar gyfer gwaith pwrpasol ar gyfer rhaglen ysgolion yr unfed ganrif ar hugain, ac yn ddibynnol ar y gyllideb cyfalaf a chanfyddiadau'r ymchwiliad arweinyddiaeth, bydd angen ystyried ail-strwythuro o fewn yr Adran i gyfarch materion ehangach na threfniadaeth megis rôl cefnogi arweinyddiaeth yn yr ardal leol.

Penderfynwyd: (a) Derbyn a nodi cynnwys yr adroddiad.

(b) Enwebu'r aelodau canlynol o'r Pwyllgor Craffu hwn ar gyfer cwrdd â'r Ymgynghorwyr Annibynnol sy'n ymwneud â' prosiect i gynnig sylwadau ac argymhellion ar faterion y mae angen mynd i'r afael â hwy:

Y Cyngorydd Beth Lawton – (Is-gadeirydd y Pwyllgor Craffu Gwasanaethau)

Y Cyngorydd Selwyn Griffiths

Y Cyngorydd Alwyn Gruffydd

Y Cyngorydd Elin Walker Jones

Y Cyngorydd Dewi Owen

Y Cyngorydd Hefin Williams

6. YMCHWILIAD CRAFFU ADDYSG GYMRAEG

(a) Cyflwynwyd adroddiad yr Ymchwiliad Craffu Addysg Gymraeg a fu'n ymchwilio i weithrediad, cysondeb a llwyddiant Polisi Iaith yr awdurdod yn ysgolion y Sir.

(b) Adroddodd y Cyngorydd Alwyn Gruffydd, Cadeirydd yr Ymchwiliad, bod yr ymchwil wedi ei gyfyngu i dri dalgylch sef Ardudwy, Bangor a Botwnnog oherwydd demograffeg ieithyddol y tair ardal benodol. Edrychwyd ar sut y gweithredir Polisi Iaith yr awdurdod ar lawr gwlad mewn ysgolion unigol a'r graddau y mae'r ddarpariaeth yn gymorth i hybu'r defnydd cymdeithasol o'r Gymraeg gan blant a phobl ifanc. Tynnwyd sylw at yr atodiadau ynghlwm i'r adroddiad a oedd yn nodi sut y daethpwyd i gasgliad ar yr argymhellion. Cydnabyddir bod gwaith gwych yn digwydd yn yr ysgolion ond nid da lle gellir gwel i barhad y Gymraeg oddi fewn a thu allan i'w llibart.

(c) I gloi, cymerodd Cadeirydd yr Ymchwiliad y cyfle i ddiolch i'w gyd-aelodau a'r swyddogion am adroddiad cynhwysfawr a chlr. Diolchodd hefyd i bawb a fu'n rhan o'r Ymchwiliad drwy rannu eu profiadau yn agored.

(ch) Yn ystod y drafodaeth ddilynol, amlygwyd y sylwadau canlynol gan Aelodau unigol:

- (i) Mynegwyd pryder o'r hyn sy'n cael ei weithredu mewn ysgolion preifat yn y Sir gyda fwyfwy o ddisgyblion yn dod allan o'r ysgolion hyn yn ddi-gymraeg.

Mewn ymateb i'r uchod, esboniwyd bod y sector cyhoeddus yn gorfod dilyn cwricwlwm cenedlaethol ond bod rhyddid i'r sector annibynnol, yn unol ag Adran 163 o'r Adran Arolygu, gynnig cwricwlwm eang lle nad oes raid i'r Gymraeg fod yn rhan o'r cwricwlwm hwnnw. Nodwyd nad oedd gan yr awdurdod addysg oruchwyliaeth drostynt ond gellid cysylltu â Llywodraeth Cymru / ESTYN i ganfod beth yw gofynion yr Adran benodol o'r ddeddf ac a yw'r arolygaeth yn mesur yn gydnaws i anghenion lleol.

- (ii) Bod plant yn gwneud cynnydd da yn y Canolfannau Hwyrddyfodiad ond mynegwyd rhwystredigaeth bod y gyrrwyr cludiant i'r plant i ac o'r canolfannau hyn yn ddi-gymraeg. Awgrymwyd y dylid gwneud cais i'r cwmnïau sydd yn ennill y cytundebau cludiant bod anghenraid i'r gyrrwyr fod yn gallu siarad Cymraeg.

Mewn ymateb, cadarnhawyd y byddai'r Gwasanaeth Addysg yn ymchwilio i'r uchod.

- (d) Nodwyd, er gwybodaeth i Aelodau, derbyniwyd cais gan Lywodraeth Cymru i'r awdurdod rannu'r Siarter Iaith ar draws Cymru.

- (dd) Diolchodd yr Aelod Cabinet Addysg i'r Ymchwiliad Craffu am y gwaith trwyadl a gyflawnwyd ganddynt ac fe groesawyd a derbyniwyd yr holl argymhellion.

Penderfynwyd: (a) Derbyn cynnwys yr adroddiad a chymeradwyo'r argymhellion a gyflwynwyd i'r Aelod Cabinet Addysg gan ofyn iddo gyflwyno adroddiad cynnydd ar y gweithrediadau ymhen chwe mis.

(b) Gofyn i Swyddog Arweiniol yr Ymchwiliad Craffu rannu canfyddiadau'r Ymchwiliad Craffu gydag ysgolion a chanolfannau iaith y Sir.

(c) Cyfleu i Lywodraeth Cymru / ESTYN pryder y Pwyllgor Craffu hwn ynglyn a chwricwlwm ysgolion yn y sector annibynnol o ddefnydd yr iaith Gymraeg fel amlinellir yn (i) uchod.

7. YMCHWILIAD CRAFFU GWASANAETHAU CEFNOGOL ADDYSG – BRIFF DRAFFT

- (a) Cyflwynwyd briff drafft ar gyfer cynnal ymchwiliad craffu i'r Gwasanaethau Cefnogol Addysg ac fe amlinellodd yr Uwch Reolwr Gwasanaeth Comisiynu Corfforaethol ar gynnwys y briff.

- (b) Croesawyd y briff gan yr Aelodau ac mewn ymateb i ymholiad ynglŷn ag amserlen nodwyd y disgwylir i'r ymchwiliad gael ei gyflawni mewn oddeutu 6 -9 mis.

Penderfynwyd: (a) Derbyn a chymeradwyo'r briff drafft.

(b) Enwebu'r Aelodau canlynol i wasanaethu ar yr Ymchwiliad Craffu Gwasanaethau Cefnogol Addysg:

Y Cynghorydd Beth Lawton (Is-gadeirydd y Pwyllgor Craffu Gwasanaethau)

Y Cynghorydd Selwyn Griffiths

Y Cynghorydd Alwyn Gruffydd

Y Cynghorydd Eirwyn Williams

Y Cynghorydd R H Wyn Williams

Aelod i'w enwebu o ardal Arfon (gyda'r Cynghorydd Hefin Williams wrth gefn pe byddai angen)

Dechreuodd y sesiwn bore am 10.00 a.m. a daeth i ben am 12.00

8. ADRODDIAD BLYNYDDOL CWYNIION GWASANAETHAU CYMDEITHASOL 2014-15

(a) Cyflwynwyd adroddiad blynyddol gan yr Aelod Cabinet Gwasanaethau Cymdeithasol: Oedolion ac Iechyd, yn rhoi trosolwg o'r ystadegau a phrif faterion sydd wedi deillio o gwynion yn ystod y flwyddyn 2014-15 ynghyd ag ymateb i gwestiynau a ofynnwyd gan Aelodau'r Pwyllgor Craffu hwn yn ei gyfarfod paratoi ar 28 Gorffennaf.

(b) Atgoffwyd yr Aelodau bod y drefn gwynion yn un statudol sydd tu allan i drefn gwynion corfforaethol y Cyngor.

(c) Rhoddwyd cyfle i Aelodau ofyn cwestiynau ac fe ymatebodd yr Aelod Cabinet a'r swyddogion yn briodol iddynt fel a ganlyn:

(i) Bod y drefn gwynion statudol Gwasanaethau Cymdeithasol ar wahân i'r drefn gwynion corfforaethol a'u bod yn ymwneud yn uniongyrchol â gofal unigolion ond fe dderbynnir cwynion tu allan i'r drefn statudol ac yn yr achosion hyn fe ymdrinnir â hwy o dan y drefn gwynion corfforaethol. Eglurwyd bod dau gam i'r drefn gwynion Gwasanaethau Cymdeithasol sef cam 1 - ymateb yn lleol a cham 2 lle prynir gwasanaeth ymgynghorydd annibynnol i ymchwilio i'r gwyn.

(ii) Mewn ymateb i bryder amlygwyd ynglyn â methiant i fedru darparu cyfarpar arbenigol megis gwelyau pwrpasol i gleifion sydd angen gofal yn eu cartref yn benodol mewn tai teras yn ardal Blaenau Ffestiniog, nodwyd bod y Gwasanaeth yn ymwybodol o'r broblem a'i fod yn destun trafodaeth gyda'r Bwrdd Iechyd

(iii) Nododd y swyddogion y sylw bod angen dehongli cyfrifoldebau'r Bwrdd Iechyd a'r Gwasanaeth Cymdeithasol oherwydd aneglurder trigolion y Sir ac fe ystyrir ymhellach sut y gellir cyfarch y mater hwn.

(iv) O safbwynt cleifion yn cael eu hanfon i Ysbytai cymunedol yn hytrach na chartrefi preswyl, esboniwyd bod datrysiad i'r mater hwn yn anodd oherwydd yr angen i geisio rhoi cefnogaeth iawn i deuluoedd.

(v) Nodwyd y pryder amlygwyd ynglyn â thacsi yn teithio o Ogledd y Sir i'r De i gludo claf i'r ysbyty lleol ac y byddir yn rhoi sylw i'r mater ar y cyd gyda'r Bwrdd Iechyd pe byddai'r Aelod yn cyflwyno gwybodaeth ychwanegol i'r Pennaeth Adran Oedolion Iechyd a Llesiant.

(vi) Bod y daflen gwynion arbennig i blant a phobl ifanc yn barod ac yn cael ei lansio yn fuan a nodwyd ymhellach bod taflen ar wahân i oedolion sydd eisoes yn cael ei weithredu.

(vii) Mewn ymateb i sylw bod y nifer o ymholiadau yn uwch na'r cwynion ac efallai bod pobl fregus yn llai tebygol o gwyno, nodwyd er nad yw pob ymholiad / sylw yn cael ei nodi fel cwyn, sicrhawyd bod y Gwasanaeth yn ceisio datrys yr ymholiadau.

(viii) O safbwynt y sylw a wneir bod angen sicrhau cyfathrebu clir gyda defnyddwyr ynglyn â threfniadau talu am ofal, gwelwyd o'r cwynion a gyflwynwyd bod trafodaethau wedi digwydd ond nad oedd tystiolaeth ysgrifenedig wedi ei gofnodi. Sicrhawyd bod darn o waith yn mynd rhagddo yn y cyswllt hwn fel datrysiad i'r mater.

(ch) Yn ystod y drafodaeth ddilynol amlygwyd y sylwadau cyffredinol canlynol:

(a) Nododd yr Aelod Cabinet Gwasanaethau Cymdeithasol: Oedolion ac Iechyd bod trefniadau a'r ffordd newydd o weithio yn Ysbyty Alltwen yn hynod o bwysig i geisio diddymu'r rhaniad rhwng cyfrifoldeb y Bwrdd Iechyd a'r Gwasanaethau Cymdeithasol.

Nodwyd ymhellach bod y cleifion sydd wedi derbyn gwasanaeth drwy'r drefn newydd yn Ysbyty Alltwn wedi mynegi bodlonrwydd gyda'r gwasanaeth.

- (b) Bod yr adroddiad yn un eithaf cadarnhaol ac yn amlwg drwy drafodaethau bod y Gwasanaeth yn cynnig datrysiadau i'r defnyddwyr. Fodd bynnag, nodwyd ymhellach bod y Tim sy'n gweithredu yn rhan o'r gyfundrefn cynigion ar gyfer toriadau a phe byddir yn haneru'r adnoddau gall hyn effeithio ar y gwasanaeth a gynigir.
- (c) Cymerwyd y cyfle i ddiolch i'r Gwasanaeth am eu gwaith.

Penderfynwyd: Derbyn, nodi a diolch am yr adroddiad.

9. DECHRAU I'R DIWEDD - OEDOLION

(a) Cyflwynwyd gan yr Aelod Cabinet Gwasanaethau Cymdeithasol: Oedolion ac Iechyd adroddiad drafft ar adolygiad Dechrau i'r Diwedd ar wasanaethau pobl hŷn

(b) Derbyniwyd cyflwyniad gan y Pennaeth Adran Gwasanaethau Oedolion Iechyd a Llesiant ar ffurf sleidiau ac fe nododd nad oedd y cyfeiriad a osodir i'r adolygiad yn newydd gyda llawer ohono yn seiliedig ar drefniadau presennol a phenderfyniadau'r Cyngor dros y blynyddoedd diwethaf. Tynnwyd sylw at y weledigaeth, natur y weledigaeth a chyfres o egwyddorion gan y Gwasanaeth. Nodwyd ymhellach bod gofynion penodol wedi eu gosod gan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (2014) a rhaid tynnu sylw bod canran y boblogaeth hŷn yn cynyddu. Byddai'r gyllideb yn y dyfodol yn sylweddol llai na'r gorffennol ac y byddai angen cadw golwg ar ddylanwad hynny.

(c) Cyfeiriodd at fethodoleg yr adolygiad gan nodi'r camau sylfaenol isod:

1. Ymarfer Da - I ddysgu gwersi gan eraill am dulliau blaengar o weithredu gan dderbyn nad oes un dull gorau ymhob achos neu faes. Mae sawl dull allai weithio a bydd angen bod yn ddoeth i ddewis beth fyddai yn briodol ac orau ar gyfer Gwynedd.
2. Cymharu - yn bennaf gyda'r 'teulu' o awdurdodau cymharol er mesur cynnydd/perfformiad Gwynedd
3. Edrych ar y cynnydd nid yn unig o ddata caled ond hefyd o ran casglu gwybodaeth ac ymateb ar lefel lleol

O safbwynt llesiant a rheoli'r galw, nodwyd:

1. Bod llesiant yn gyfrifoldeb ar draws y Cyngor, nid yn fater Gwasanaethau Gofal/Cymdeithasol yn unig a bod angen ystyried llesiant cyn i broblemau dwys godi
2. Yr angen i ddefnyddio ymyrraeth ac atal fel camau buan eu hunain ond hefyd yn medru gwneud cyfraniad pwysig at reoli'r galw am wasanaethau gofal ffurfiol
3. Nid oes un ateb delfrydol cyffredin ar gyfer siapio gwasanaethau llinell flaen. Hefyd yn medru cynnwys dulliau integredig megis gwaith Ffordd Gwynedd yn Alltwn a chyfraniad y 3ydd sector.
4. Bod perthynas gyda chymunedau yn cael sylw penodol yng Nghynllun Strategol y Cyngor. Bydd angen cyfeirio adnoddau i gyflawni hyn a rhaid derbyn nad yw Gwynedd nac unrhyw awdurdod lleol arall yn mynd i lwyddo heb gryfhau'r elfen yma o'r Gwasanaeth.
5. Y byddai ail strwythuro'r Adran yn allweddol i ddarparu gwasanaethau mewn ffordd newydd a chyfarfod a disgwyliadau'r ddeddf a defnyddwyr gwasanaeth.

Yng nghyd-destun datblygiad ymarfer gwaith cymdeithasol, esboniwyd

1. ei bod yn anorfod i ymarfer gwaith cymdeithasol newid er mwyn ymateb i ofynion y ddeddf a'r angen i drawsnewid gwasanaethau.

2. Bod tystiolaeth yn dangos bod diwylliant a safon ymarfer gwaith yn allweddol i ganfod dulliau priodol a gwell i gyfarfod anghenion unigolion.
3. Bod angen ceisio cefnogi unigolion i fyw gartref gyda chefnogaeth briodol a dros amser fel bo'r ddibyniaeth ar ofal preswyl yn lleihau.
4. Bod cynnig a hyrwyddo taliadau uniongyrchol a rhoi'r ffocws ar ddeilliannau i'r unigolyn yn ddwy agwedd bwysig wrth ddatblygu ymarfer gwaith cymdeithasol.
5. Bod Tim Datblygu Gweithlu Gofal a rôl allweddol i ddatblygu gallu'r Cyngor i gyflawni'r newidiadau.

Er mwyn cyflawni amcanion a gofynion y Ddeddf, nodwyd bod angen cryfhau'r gefnogaeth i fyw gartref a chanolbwyntio ar yr agweddau penodol isod:

1. Dementia a bregusrwydd
2. Gofal Dydd yng Ngwynedd
3. Rôl y trydydd sector yn enwedig o ran darparu cefnogaeth yn y cartref ac yn y gymuned
4. Gofal Cartref - cydnabuwyd bod angen edrych ar y balans priodol o ran darpariaeth mewnol/allanol yng Ngwynedd gan ei fod oddeutu 50%/50% ar hyn o bryd gyda darpariaeth fewnol ac allanol yn destun pryder o ran recriwtio ym Meirionnydd

O safbwynt darpariaeth llety, nodwyd bod yn rhaid sicrhau dewis amgen ar gyfer pobl hŷn megis tai gofal ychwanegol. Nodwyd bod eglurder ynglŷn â rôl ysbytai lleol yn bwysig o ran cynllunio ar gyfer gofal nyrsio a preswyl yn y dyfodol ac fel cyd-destun i flaenoriaethu opsiynau dros y blynyddoedd nesaf. Bydd rhaid i'r blaenoriaethau adlewyrchu y gofynion fydd yn cael eu hamlygu o ganlyniadau asesiadau anghenion.

Gall integreiddio gyda GIG gyflawni canlyniadau positif ond fe all amrywio o ardal i ardal. Nodwyd bod y rhaglen Cronfa Gofal Canolradd yn ein harwain at well comisiynu a hwyluso symudiad i'r cyfeiriad cywir.

I gloi, nodwyd bod y fethodoleg yn ddeinamig gyda phenderfyniadau i'w cymryd dros y 18 mis nesaf, rhai ohonynt yn benderfyniadau gweithredol a strategol a fydd yn siapio'r dyfodol ac yn golygu newidiadau enfawr ac anorfod.

(ch) Rhoddwyd cyfle i Aelodau fynegi sylwadau ac fe amlygwyd y pwyntiau canlynol ganddynt:

- (i) Rhaid sicrhau bod y trydydd sector yn gweithredu dros Wynedd gyfan
- (ii) Bod canmoliaeth yn ardal Bangor i'r ddarpariaeth tai gofal ychwanegol
- (iii) Pwysigrwydd i gynnwys darpariaeth gofal ysbaid o fewn y strategaeth i gefnogi'r gofalwyr
- (iv) Pwysigrwydd i fagu perthynas gyda phartneriaethau eraill e.e. Môn/Menai yng Ngogledd y Sir a Ceredigion/Powys o safbwynt De'r Sir.
- (v) Crybwyllwyd am ymarferion da a weithredir yn Ysbyty Dolgellau
- (vi) Pwysigrwydd bod aelodau etholedig yn cefnogi'r Adran Gwasanaethau Cymdeithasol a bod ymyrraeth gynnar a gwaith ataliol yn hynod bwysig.
- (vii) A fyddai trefniadau o weithredu cronfa gyllidol ("pool budget") yn addas ac yn gweithio ar gyfer y newidiadau yn y maes hwn?
- (viii) Pam na all y Cyngor weithredu "cofrestrriad deublyg" (dual registration) fel bo modd i'r nyrsys cymunedol roi gwasanaeth iddynt mewn cartrefi gofal preswyl?
- (ix) Bod gofal yn y cartref yn gweithio'n llwyddiannus os yw'r cyfleusterau ar gael ond mai'n wybyddus bod unigolion yn gorfod symud o'u cynefin i gael darpariaeth gofal preswyl sydd yn creu anhawsterau i deuluoedd i ymweld a hwy o ran teithio, a.y.b.
- (x) Pryder ynglŷn a diffyg recriwtio gofalwyr mewn cystadleuaeth a chyflog gwell a gynigir gan archfarchnadoedd

(xi) A ellir dysgu gwersi oddi wrth awdurdodau eraill o'r teulu sy'n perfformio'n well ac a oes modd gwneud mwy o ddefnydd o gartrefi preswyl preifat?

(d) Bu i'r swyddogion ymateb i'r sylwadau uchod fel a ganlyn:

- Efallai y gellir rhoi ystyriaeth i arbrofi gweithredu cronfa gyllidol mewn rhai pocedi o'r Sir ond yn sicr byddai'n ofynnol ystyried y mater gam wrth gam
- O safbwynt cymhariaeth perfformiad gydag awdurdodau eraill sicrhawyd bod hyn wedi ei ystyried ac wedi eu hymgorffori yn argymhellion yr adroddiad.
- Bod y darlun ynglyn â chyflogau byw o bosib yn mynd i gau'r bwloch i'r dyfodol o safbwynt costau gofal preswyl a gofal preifat
- Er nad oedd gofal ysbaid wedi derbyn sylw penodol o fewn yr adroddiad, cydnabyddir bod lle i wneud defnydd o ofal ysbaid drwy ystyried dulliau eraill er mwyn lleihau'r ddibyniaeth ar ofal ysbaid

Penderfynwyd: Derbyn cynnwys yr adroddiad drafft gan ofyn i'r Aelod Cabinet Gwasanaethau Cymdeithasol: Oedolion a lechyd a'r Pennaeth Adran Gwasanaethau roi ystyriaeth i'r sylwadau perthnasol amlinellwyd gan yr aelodau yn (i) – (x) uchod fel rhan o'r adroddiad terfynol.

10. PROSIECT YR HER GOFAL

(a) Cyflwynwyd adroddiad ar y prosiect Her Gofal sy'n rhan o brosiectau Cynllun Strategol y Cyngor ac yn allweddol i drawsnewid gwasanaethau cymdeithasol mewn ymateb i'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) a'r agenda ariannol heriol wynebir.

(b) Eglurodd yr Aelod Cabinet Gwasanaethau Cymdeithasol: Oedolion ac lechyd y bwriedir cynnal Grwpiau Ffocws gydag Aelodau ar 29 Medi rhwng 2.00 - 4.00 y.p. ym Mhorthmadog a bod gwaith yn mynd rhagddo i ymgysylltu gyda defnyddwyr, partneriaid allweddol a chymunedau.

(c) Gofynnwyd am sylwadau'r Aelodau ar friff y prosiect ac erfyniwyd arnynt i gymryd rhan yn y Grŵp Ffocws ar 29 Medi.

(ch) Yn ystod y drafodaeth ddilynol, amlygwyd y sylwadau canlynol gan Aelodau unigol:

- (i) Pryder bod cartrefi gofal preifat yn cau oherwydd methiant i recriwtio staff
- (ii) Nodwyn gan Aelod bod nyrsys arbenigol ar gael ac eisiau gweithio ond y dylid ystyried y dull o recriwtio drwy gynnig cymhelliad ariannol ychwanegol i weithio sifft nos, costau teithio, a.y.b. fel nad oes raid recriwtio nyrsys o dramor. Byddai hyn hefyd yn sicrhau defnydd o'r iaith Gymraeg sydd mor bwysig i'r genhedlaeth hŷn.
- (iii) Bod gwaith gweinyddol wedi cynyddu o'i gymharu â'r gorffennol lle'r oedd nyrsys yn gallu canolbwyntio ar ofalu am gleifion ond erbyn heddiw bod disgwyl iddynt wneud llawer o waith gweinyddol yn ogystal â nyrsio
- (iv) Siom mai dim ond un sesiwn a gynigir ar gyfer y Grŵp Ffocws

(d) Ymatebodd yr Aelod Cabinet Gwasanaethau Cymdeithasol: Oedolion ac lechyd a'r swyddogion i'r uchod gan nodi:

- Cydnabuwyd ei bod yn anodd recriwtio ond sicrhawyd bod gwaith yn cael ei gomisiynu gan y Bwrdd Gwasanaethau Lleol ynghyd â gwaith pellach gyda Phrifysgol Bangor o safbwynt cael darpariaeth ysgol feddygaeth.
- Bod bwriad i gynnal mwy o sesiynau Grŵp Ffocws ond ei fod yn anodd medru cael dyddiad sy'n gyfleus i bawb
- Cadarnhawyd y byddir yn ail-anfon e-bost i Aelodau i'w hatgoffa am ddyddiad y sesiwn cyntaf o'r Grŵp Ffocws ar 29 Medi lle byddir yn trafod syniadau

Penderfynwyd: Derbyn a nodi cynnwys yr adroddiad.

Dechreuodd sesiwn y prynhawn am 1.00 p.m. a daeth i ben am 3.00 p.m.

CADEIRYDD.